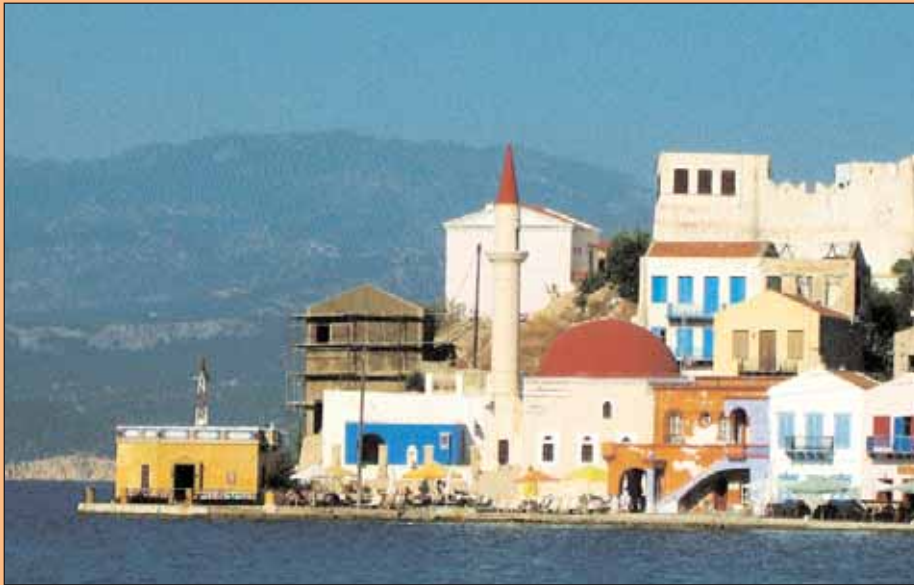

Ιστορική Συλλογή Καστελλόριζου

Αφιερώνεται στη μνήμη του Ηλία Κόλλια,
Επίτιμου Εφόρου Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου

Ελένη Κ. Παπαβασιλείου

Αρχαιολόγος 4ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

1. Γενική άποψη της περιοχής «Κάβος» όπου βρίσκεται το τζαμί.

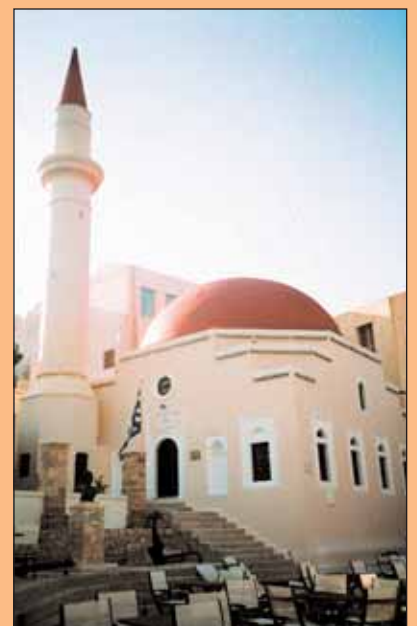
Ο σχεδιασμός της έκθεσης, που έγινε από την αρχιτέκτονα Ειρήνη Διακοσταματίου, σεβάστηκε τις αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες του μνημείου. Έτσι, ο επισκέπτης, πριν ξεκινήσει την περιδιάβασή του στον εκθεσιακό χώρο, μπορεί να περιεργασθεί τα μορφολογικά στοιχεία του κτίσματος: τον τρούλο με τα λοφία στη βάση του, τα οξυκόρυφα παράθυρα, την κόγχη προσευχής (μιχράμπ) και τον εξώστη-γυναικωνίτη με τα καφασωτά και το έντονο πράσινο χρώμα. Στη συνέχεια ξεκινάει την ανάγνωση της έκθεσης από τα δεξιά προς τα αριστερά, η οποία βασίζεται στους σημαντικότερους ιστορικούς σταθμούς, όπως είναι η εξέγερση των κατοίκων το 1913, η Γαλλική κατοχή (1915-1921), η Ιταλοκρατία (1921-1945), ο σεισμός του 1926, η καταστροφή με τους γερ-

Από τον Ιούλιο του 2007 λειτουργεί στο μουσουλμανικό τέμενος (τζαμί), στο Καστελλόριζο, μόνιμη έκθεση της ιστορικής συλλογής του νησιού. Αποτελείται κυρίως από έγγραφα και φωτογραφίες, που σχετίζονται με τη νεότερη ιστορία του, από τον 19ο αιώνα ως την καταστροφή του το 1943 και την ενσωμάτωσή του με την Ελλάδα το 1948. Η έκθεση εστιάζει στην εποχή της αλλοτινής ακμής του Καστελλόριζου, τότε που ήταν μία από τις πιο αξιόλογες ναυτικές δυνάμεις στη Μεσόγειο, με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων και στην εποχή της παρακμής που ακολούθησε, σηματοδοτούμενη από το έντονο ρεύμα μετανάστευσης και τις διαδοχικές καταστροφές που υπέστη κατά τη διάρκεια των δύο παγκοσμίων πολέμων.

Σ' ένα σημαντικό και χαρακτηριστικό κτίσμα του 18ου αιώνα όπως είναι το τζαμί, φιλοξενούνται εκθέματα που ανήκαν στον πυρήνα του παλαιότερου λαογραφικού μουσείου που οργανώθηκε και λειτούργησε στο ίδιο μνημείο από την οικογένεια Μιχ. Κομνηνού. Αυτό το ιστορικό υλικό εμπλουτίστηκε με καινούργια στοιχεία, όπως είναι τα αυθεντικά έντυπα τα σχετιζόμενα με το Καστελλόριζο που ανήκαν στη βιβλιοθήκη του συμμακικού λογίου Δημοσθένη Χαβιαρά, τα ιστορικά έγγραφα από το Αρχείο της Εθνολογικής και Ιστορικής Εταιρείας Ελλάδος κ.ά. Τέλος, πολύτιμες και πολύ σημαντικές ήταν οι προσφορές ορισμένων δωρητών καταγομένων από το νησί.

μανικούς βομβαρδισμούς και την πυρπόληση του οικισμού από τους Άγγλους, η προσφυγιά και η ολέθρια επιστροφή των κατοίκων στο νησί (1943-1945).

Αρχικά ο επισκέπτης κατανοεί με τη βοήθεια ενός χάρτη τη θέση του νησιού σε σχέση με την Ευρώπη, την Ελλάδα και τη μεσογειακή λεκάνη. Κατόπιν πληροφορείται περιληπτικά για τη νεότερη τοπική ιστορία μέσα από έναν χρονολογικό πίνακα και κείμενο, για τις σχέσεις με τις απέναντι μικρασιατικές περιοχές, όπου κατοικούσαν αρκετές οικογένειες Καστελλοριζιτών, για τη μνημειακή τοπογραφία του νησιού και την ιστορία του ίδιου του τζαμιού.

2. Εξωτερική άποψη του τζαμιού.

3. Άποψη του εξώστη του γυναικωνίτη.

Στην πορεία αναφέρεται η αρχιτεκτονική του νησιού και η εξέλιξη του οικισμού που συνδέεται άμεσα με τα σπουδαιότερα ιστορικά γεγονότα. Ξεχωριστό τομέα αποτελεί η καθημερινή ζωή στα χρόνια ακμής που σχετιζόταν με τη θάλασσα και το εμπόριο: αφενός σκιαγραφείται με την τοπική ενδυμασία, τις φωτογραφίες γάμου, τα προικοσύμφωνα, τα κεντήματα, αφετέρου ζωντανεύει με την αφαιρετική αναπαράσταση μιας αστικής κατοικίας με την έκθεση ορισμένων αρχιτεκτονικών στοιχείων τόσο της εξωτερικής όψης όσο και του εσωτερικού, όπως είναι τα θυρόφυλλα ενός γκρεμισμένου αρχοντικού, ο πέτρινος φεγγίτης, η προστατευτική σιδεριά παραθύρου, το μεταλλικό πολυκάνδηλο φωτιστικό, το καντήλι, τα σκεύη καθημερινής χρήσης. Επίσης, προβάλλεται ο τομέας της παιδείας που γνώρισε μεγάλη άνθηση στο νησί, με αξιόλογα οργανωμένα σχολεία και την έκδοση περιοδικών ποικίλης ύλης.

Συνεχίζοντας την περιδιάβαση ο επισκέπτης έχει την δυνα-

τότητα να μάθει για την ιστορία του νησιού σε συνδυασμό με την καθημερινή ζωή από το 1912 και μετέπειτα, καταλήγοντας στον υπολογιστή, όπου του δίνονται συμπληρωματικές πληροφορίες για τα τοπικά έθιμα (τραγούδια γάμου, του Πάσχα, μοιρολόγια, νανουρίσματα, παροιμίες, αινίγματα), αλλά και την τοπική κουζίνα με συνταγές φαγητών και γλυκισμάτων.

4. Άποψη της κόγχης προσευχής (μιχράμπ).

5. Ταμπλώ με στοιχεία σχετικά με τον οικισμό του Καστελλορίζου.

Αν κανείς έχει κουραστεί, μπορεί να αναπαυθεί για λίγο στον κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο κάτω από τη μικρή ξύλινη σκάλα που οδηγεί στον εξώστη. Ανεβαίνοντας τη σκάλα μπορεί να απολαύσει το χώρο από κάποιο ύψος, να περιεργαστεί ένα ομοίωμα караβιού που συνόδευε τα κάλαντα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, και να διαβάσει τα γνωμικά ή τα μοιρολόγια από τη συλλογή ενός καστελλοριζιού λογίου. Τέλος, στο δυτικό άκρο του εξώστη μπορεί κανείς να καθίσει και να ακούσει σε ατομική ακρόαση μουσική και τραγούδια του νησιού. Η έκθεση ολοκληρώνεται με μία προβολή που περιλαμβάνει τη συγκινητική αφήγηση ιστορικών γεγονότων από έναν εν ζωή Καστελλοριζιό. Για όσους κουράζονται από την ανάγνωση κειμένων ή διαθέτουν λίγο χρόνο ή ανήκουν στη παιδική ηλικία έχει προβλεφθεί και για αυτούς η ολιγόλεπτη ενημέρωση με την τοποθέτηση πέντε φωτεινών επιφανειών, με τις οποίες εξιστορείται η νεότερη ιστορία του νησιού από τον 14ο ως τα μέσα του 20ου αιώνα

μέσα από ένα εικονογραφημένο παραμύθι. Ένα ενημερωτικό φυλλάδιο διανέμεται δωρεάν στους επισκέπτες.

Η έκθεση της ιστορικής συλλογής Καστελλορίζου αποτελεί συλλογικό έργο της 4ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Νεώτερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, της οποίας η συμβολή υπήρξε πολύτιμη.

6. Κατασκευή με την έκθεση αντικειμένων της λαϊκής αρχιτεκτονικής (θυρόφυλλα, φεγγίτης, κλειδαριά, κάλυμμα κασέλας).